

Nergiz (Özkural) Köroğlu:

“Rusya AB’nin Siyasi Bir Aktör Olmamasını Kullanacaktır.”

Suriye’nin kuzeyinde askerî operasyonlara katılan bir Rus Su-24 savaş uçağının 24 Kasım’da Türkiye’nin hava sahasını ısrarlı ihlâli gerekçesiyle Türk F-16’ları tarafından düşürülmesi, 2000’li yıllarda geliştirilen iki ülke ilişkilerinde yakın vadede negatif seyrin hâkim olacağını göstermektedir. Türkiye’nin düşürdüğü Rus uçağı konusunda iç ve dış basında çokça tartışmalar yapıldı ve halen de devam etmektedir. Ancak akademik anlamda ciddi bir tartışmanın yapıldığını söylemek gerçekten zor. Euro Politika dergisi olarak bu sayımızda Türk hava sahasını ihlal eden Rus uçağının düşürülmesinin arka planını masaya yatırmaya çalıştık ve bu konuda önemli analizleri bulunan Yrd. Doç. Dr. Nergiz Özkural hocamıza sorduk. Nergiz Özkural hocamız uzmanlık alanı Avrupa Birliği ve uluslararası siyaset olup ilgi alanları arasında AB dış politikası ve Ukrayna’nın dış politikası siyaseti bulunmaktadır. Bu konuda “Avrupa Birliği ve Rusya’nın Güç Alanları Arasında Kalan Ukrayna’da Yaşanan Halk Ayaklanmaları: Turuncu Devrim ve Meydan Devrimi” konusunda önemli makalelere imza atmıştır.

Değerli Hocam, yakın zamanda Avrupa Birliği ve Rusya’nın güç alanları arasında kalan Ukrayna’da yaşanan gelişmeler karşısında Rusya, Suriye üzerinden Avrupa-Atlantik Dünyasına sizce nasıl bir mesaj vermektedir?

*Yrd. Doç. Dr. Nergiz (Özkural) KÖROĞLU, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim görevlisi.

AB-Rusya ilişkilerinde Suriye ve Ukrayna krizleri belirleyici rol üstlenmiştir. Rusya’nın sert dış politika kararları ve askerî gücünü ön planda tutuyor olması

yeni bir soğuk savaş mı başlıyor sorusunu gündeme getirmiştir. Çünkü iki krizde de Batı ülkeleri (ABD ve AB ülkeleri) ile Rusya (Suriye krizinde Çin ile birlikte) karşı karşıya gelmiştir.

Ukrayna krizine baktığımızda AB’nin Ukrayna’daki Avrupa yanlısı halk hareketleri desteklemekten kaçınmadığını hem Turuncu Devrim hem de Meydan Devrimi’nde göstermiş olsa da Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesi ile birlikte kendi sınırlarındaki güvenlik tedbirlerini artırmakla yetindiğini görmekteyiz. AB, Rusya karşısında Ukrayna’yı müdafaa edecek askerî gücü olmadığı için şu anda ihtiyatlı bir politika izlemektedir. Fakat AB, tepkisini Rusya’ya ekonomik yaptırımlar (çeşitli ihracat kısıtlamaları) uygulayarak göstermektedir. Rusya ise bu yaptırımlara karşı 89 Avrupalı üst düzey ismi (Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Uwe Corsepius ve eski İngiltere Başbakan Yardımcısı Nick Clegg gibi isimler) “kara listeye” alarak haklarında ülkeye giriş yasağı koymak suretiyle göstermiştir.

Suriye krizi bağlamında ise AB ülkeleri ve Rusya her ne kadar henüz Esad rejimi konusunda uzlaşmamış olsalar da IŞİD’in etkinliğini artırması ve 2015 yazından zirveye çıkan mülteci krizi sonrasında farklı bir yönelim izlemişlerdir. Başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri bölge için Rusya’nın çözüm önerilerine daha sıcak bakmaya başlamıştır. Rusya, AB ülkeleri arasında dış politika konusunda yaşanan fikir ayrılıklarından faydalanmaktadır. AB’nin bu noktadaki

zayıflığı uluslararası sistemde bir aktör olarak davranabilme kapasitesini zayıflatmaktadır. Fakat yeni gelişmeler neticesinde Fransa da IŞİD'i bombalamak üzere Suriye'ye uçaklarını göndermiştir. Dolayısıyla İngiltere, Fransa ve Almanya gibi AB'nin merkez ülkelerinin Rusya'nın Suriye'de Esad ile görüşülerek bir çözüm aranması konusuna her ne kadar fikir ayrılıkları olsa da daha sıcak baktıkları söylenebilir.

- Batı'nın Rusya ile yaşadığı gerginlikler sizce 1990 tarihine kadar götürmek mümkün mü? Renkli devrimleri Rusya kendisine yönelik olarak tehdit olarak mı algıladı?

Batı'nın Rusya ile yaşadığı gerginlikleri 1990 yılına kadar götürmek çok mümkün değildir. Çünkü 1990'lı yılların ilk yarısına kadar Rusya, Avrupa ile iyi ilişkiler içindedir. Bu durumun nedeni Rusya'nın yeni dünya düzenine uyum sağlarken ekonomik ve siyasi olarak sarsıntılı bir dönemden geçiyor olmasıdır. Hatta Rusya, AB ile 1994 yılında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nı imzalamıştır. 1997'de

yürürlüğe giren bu anlaşmanın amacı Rusya ile siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel bağların güçlendirilmesidir. Fakat Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Rusya ve AB (Maastricht'ten itibaren AB olmuştur) arasındaki bölgede bir güvenlik vakumu oluştuğu da açıktır. AB, bu durumu lehine çevirmek için orta ve doğu Avrupa ülkelerini yeni bir genişleme ile AB'ye dâhil etme çalışmalarına ivedilikle başlamıştır. 2000'lerde AB, siyasi entegrasyonunu geliştirip daha güçlü bir ekonomi haline gelirken Rusya da Putin'in devlet başkanı olması ile başlayan süreçte daha güçlü ve dış politikada daha aktif bir Rusya olarak karşımıza çıkmaktadır.

2004'deki AB genişleme süreci, ilişkilerin dönüm noktalarından biridir. Bu genişleme ile AB'ye sekiz tane post-komünist ülke üye olmuştur. 2007 yılında da Romanya ve Bulgaristan üye olmuşlardır. AB-Rusya ilişkileri arasındaki gerginliğin başlangıcı bu döneme denk gelmektedir. Bu genişlemelerle Rusya, AB'nin en büyük komşusu haline gelmiş; Rusya'nın

“arka bahçesi” olarak gördüğü Ukrayna, Moldova ve Beyaz Rusya AB’nin yeni komşuları olmuştur. Takip eden dönemde Ukrayna’da başlayan Turuncu Devrim (başlangıcı 21 Kasım 2004) AB-Rusya ilişkileri için belirleyici hale gelmiştir. Turuncu Devrim’in AB yanlısı tutumu Rusya’yı olumsuz yönde etkilemiştir; çünkü Rusya, Ukrayna’nın AB’nin etki alanına girmesini kesinlikle tasvip etmemektedir. Turuncu Devrim’den sonra Rusya, Ukrayna’ya karşı doğalgaz kartını kullanmış ve yaptığı gaz transferini 2006 ve 2009’da durdurmuştur. Ukrayna, AB ve Rusya arasında transit ülke olduğu için bu kesintiler AB’ye giden gaz hatlarında gaz seviyelerinin düşüşüne ve kesilmele-re de neden olmuştur. Ukrayna, 2013 yılında başlayan halk ayaklanmalarına kadar Rusya’nın baskıları sonucu Rusya’ya gittikçe daha da yakınlaşmıştır.

Renkli Devrimler’den bir diğeri olan ve Gürcistan’da 2003’de gerçekleşen Gül Devrimi de AB-Rusya ilişkileri açısından önemli sayılabilir. Gürcistan’da Batı yanlısı bir hareket olarak nitelendirilebilecek devrimin akabinde Saakaşvili devlet başkanı olmuş ve Batı yanlısı bir dış politika izlemiştir. Gürcistan-Rusya arasında 2008 yılında yaşanan savaş, Saakaşvili’nin bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya’ya savaş açmasının akabinde başlamıştır. Rusya, bu savaş ile arka bahçesi olarak nitelendirdiği bölgedeki gücünü net şekilde göstermiştir. Abhazya ve Güney Osetya’nın da bağımsızlıklarını tanımıştır. Bu adım ayrıca Kosova’nın batılı kurumlar (AB’nin çoğu ülkesi tanımıştır) tarafından tanınmasına da karşı mısilleme olarak da düşünülebilir. Rusya, Sırbistan’ın önemli bir müttefiki olarak kesinlikle Kosova’nın bağımsızlığını tanımamış ve Batı ülkelerinin bu adımını kendisine karşı bir adım olarak değerlendirmiştir.

Karşılıklı bağımlılığın enerji boyutunda Rusya ile Batı arasında hangi hassas dengeler mevcuttur? Ayrıca birliğin içinde ciddi bir bölünme sorunu olduğunu gözlemleyiz. Sizce Rusya bunu lehine nasıl kullanmaktadır?

Rusya enerji kaynakları yönünden zengin bir ülkedir ve AB enerji arzı en yüksek seviyelerde olan ama enerji kaynakları çok kısıtlı olan bir birliklerdir. Rusya, AB’yi kendine bağlı kılmak istemekte ve post-komünist ülkeleri de enerji yönünden kendine muhtaç bırakarak politik olarak kontrol etmeye çalışmaktadır. Transit bir ülke olan Ukrayna bunun iyi bir örneğidir.

AB, Rusya’ya olan bağımlılığını azaltmak için alternatif enerji kaynakları aramaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji kaynakları üzerinde de bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmaktadır.

AB, ABD’nin de desteklediği Nabucco Projesi’ni Rusya’ya olan enerji bağımlılığını azaltmak için öngörmüştür. Bu proje ile birlikte doğalgaz; Hazar bölgesi, İran ve Mısır’dan alınacak ve Türkiye üzerinden önce Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya’ya daha sonra ise diğer Avrupa ülkelerine nakledilmesini sağlayabilecekti. Fakat Rusya, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve İran üzerindeki siyasi etkinliğini kullanarak bu projenin geçerliliğini yitirmesini sağlamıştır.

AB, 2009 yılında oluşturduğu Doğu Ortaklık Girişimi ile Kafkaslar (Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan) ve Doğu Avrupa (Ukrayna, Moldova, Beyaz Rusya) arasında siyasi ve ekonomik işbirliğini geliştirerek güvenli bir koridor oluşturmayı hedefleyerek enerji yollarının güvenliği ni de sağlamayı amaçlamıştır. Fakat Rus-

ya' nın Kırım'ı ilhak etmesiyle birlikte AB'nin bu projesinin kesintiye uğradığını söyleyebiliriz.

Rusya daha önce de ifade ettiğim gibi AB içindeki siyasi bölünmeleri özellikle Suriye krizinde net bir şekilde kullanmıştır. AB'nin siyasi olarak bir aktör olamaması durumu birliğin uluslararası sistemdeki

konumunu belirsizleştirmektedir. Dolayısıyla Rusya'nın bu durumu her türlü kriz ve ilişkide kullanacağı da kaçınılmazdır.

Değerli görüşleriniz ve vakit ayırdığınız için EURO POLİTİKA dergisi adına çok teşekkür ederiz hocam.